

ՍԱՐԳԻՍ ՄՆԱՑԱԿԱՆՅԱՆ

Իրավաբանական գիտությունների թեկնածու

ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ. ՏԵՍԱԿԱՆ-ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հոդվածը նվիրված է սահմանադրական անվտանգության իրավական բովանդակության հիմնահարցերի ու առանձնահատկությունների հետազոտությանը: Օբյեկտիվ հատկանիշներից ելնելով դիտարկվել է «պետական անվտանգություն», «ազգային անվտանգություն» և «սահմանադրական անվտանգություն» հասկացությունների տարանջատումը, վերլուծվել են դրանց առանձին բնութագրիչները, ինչպես նաև ուսումնասիրվել են դրանց առնչվող տեսական-իրավական բնույթի այլ հարցադրումներ:

Հիմնարար- պետական անվտանգություն, սահմանադրական անվտանգություն, ազգային անվտանգություն, ազգային շահ, իրավական բնութագրիչներ:

Պետության անվտանգությունն իր հերթին հանդիսանում է ավելի լայն հասկացության՝ ազգային անվտանգության հիմնական բաղադրիչը, որի տակ նախ և առաջ հասկացվում է տվյալ պետության ժողովրդի՝ որպես անկախության կրողի և իշխանության միակ աղբյուրի, անվտանգությունը:

Իրավագետների շրջանում, «ազգային անվտանգություն» հասկացության և բովանդակության առումով, կան տարակարծություններ: Այսպես, պրոֆեսոր Ա.Վ.Վազժենիկովը գտնում է, որ ազգային անվտանգությունը դա. «...կենսագործունեության բոլոր ոլորտներում անձի, հասարակության և պետության կենսական շահերի պաշտպանվածության վիճակն է արտաքին և ներքին վտանգներից ու սպառնալիքներից, երկրի այնպիսի իրավիճակի բնութագրմամբ, որի պայմաններում ապահովվում է դրա ամբողջականությունը և ներքին կայունությունը, անկախ և առաջադեմ զարգացումը, միջազգային իրավահարաբերությունների լիարժեք և ինքնուրույն սուբյեկտ հանդես գալու հնարավորությունը »:

Պրոֆեսոր Ն.Գ. Մատռուսովը ազգային անվտանգությունը դիտարկում է որպես ներքին և արտաքին սպառնալիքներից, ազգային արժեքների և ռեսուրսների, ինչպես նաև պետական, հասարակական և անձնական շահերի, մակարդակով և բնույթով բավարար պաշտպանվածությունը²:

Ավելին, պրոֆեսոր Վ.Ա. Բատյուշենկովը ազգային անվտանգության տակ հասկանում է ազգի, (որպես մարդկանց պետական-տարածքային համայնքի) առաջադեմ զարգացման և արժանապատիվ կյանքի որակի պահպանումը ներքին և արտաքին վտանգներից (սպառնալիքներից)³:

Իսկ պրոֆեսոր Մ.Վ.Ալեքսանդրովը ազգային անվտանգությունը որակում է որպես գործոնների համակցություն, որոնք ապահովում են միջազգային հարաբերությունների համակարգում պետության կենսագործունեությունը, արտաքին վտանգին դիմակայելու և ազգային շահերին համահունչ գործելու ունակությունը:

Մեր կարծիքով, դա արդարացի է և օբյեկտիվ: Միջազգային իրավունքում «ազգ» տերմինն օգտագործվում է «երկիր», «պետություն» բառերի հոմանիշ: Միջազգային համագործակցության համընդհանուր կազմակերպությունը, որի անդամն է հանդիսանում նաև Հայաստանի Հանրապետությունը այդպես էլ անվանվում է «Միավորված ազգերի կազմակերպություն (ՄԱԿ)»: Այս տեսանկյունից ազգային անվտանգությունը նույնացվում է պետական անվտանգության հետ: Միաժամանակ «ազգ» եզրույթն ընկալվում է որպես մարդկանց պատմականորեն առաջացած հանրություն, որը բնորոշվում է լեզվի, տարածքի, տնտեսական կյանքի և մշակույթի մեջ դրսևորվող հոգեկան կերտվածքի ընդհանրությամբ՝ տերություն, ժողովուրդ⁴: Այս տեսանկյունից ներկայացված տերմինները նույնական չեն, ինչպես նաև այն դեպքերում, երբ խոսք է գնում պետական և ազգային շահի մասին: Բնականաբար, խոսքը չի վերաբերում դրանց հակադրմանը, հակառակը, այդ հասկացությունները փոխադարձաբար լրացնում են միմյանց:

Առաջին անգամ, անվտանգություն հասկացության համեմատաբար ամբողջական մեկնաբանությունը տվել է պրոֆեսոր Ս.Ջ. Պավլիենկոն: Մասնավորապես, հեղինակն անվտանգությունը բնութագրում է՝

www.ardaradutyjournal.com

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

ա) որպես անձի, հասարակության և պետության շահերի պաշտպանվածության վիճակ,

բ) որպես վտանգի բացակայության միջոց,

գ) որպես իրավիճակ, որտեղ անվտանգությունը հանդիսանում է տվյալ համակարգի առանձնահատկություն,

դ) որպես պետական մարմինների հատուկ գործունեության տեսակ,

ե) որպես անվտանգային որոշակի պայմաններ⁵ :

Միաժամանակ, նույն հեղինակը արդարացիորեն եզրակացնում է, որ արտասահմանյան երկրներում նույնպես դեռևս չեն մշակվել միասնական մոտեցումներ անվտանգության կատեգորիային և դա ակտուալ խնդիր է, քանի որ՝ «չկա հստակ տարանջատում «պետական անվտանգություն, ազգային անվտանգություն, սահմանադրական անվտանգություն սահմանումներում»⁶ : Ակնհայտ է, որ անհրաժեշտ է տարանջատել «պետական անվտանգություն», «ազգային անվտանգություն», «սահմանադրական անվտանգություն» հասկացությունները, որն առաջարկվում է անցկացնել՝ օբյեկտիվ հատկանիշներից ելնելով :

Ինչ վերաբերում է սահմանադրական անվտանգությանը, ապա, մեր կարծիքով, այն հանդիսանում է պետական և ազգային անվտանգության հիմնական մասը : Ընդհանուր առմամբ, պետության սահմանադրական անվտանգություն ասելով պետք է հասկանալ սահմանադրական կարգի պաշտպանվածության վիճակը տարաբնույթ վտանգներից : Սակայն, անհրաժեշտ է նկատել, որ իրավագիտության բնագավառում նշված եզրույթի էության վերաբերյալ առկա են տարբեր տեսակետներ :

Այսպես, օրինակ, պրոֆեսոր Տ.Ե. Շուբերտը սահմանադրական անվտանգություն ասելով հասկանում է. «...սահմանադրական կարգի հիմքերի պաշտպանվածության վիճակն արտաքին և ներքին վտանգներից, որոնց մեջ ներառվում են Սահմանադրության նորմեր, որոնք որոշում են իրավունքի համակարգի նախնական սկիզբը, սահմանադրաիրավական հարաբերությունների սուբյեկտների գործունեության և կարգավիճակի կարևոր սկզբունքները, որոնք թույլ են տալիս որոշել և զարգացնել սահմանադրական օրենսդրության ուղղությունները և ինստիտուտները : Սահմանադրական անվտանգությունն իր մեջ ներառում է անվտանգության հարցերը կարգավորող օրենսդրության որակը, անվտանգության բնագավառի և այն

ապահովող մարմինների համակարգի իրավակիրառության եղանակները»⁷ :

Իսկ պրոֆեսոր Ա.Հ. Խաչատրյանն, անդրադառնալով սահմանադրական անվտանգության հիմնախնդրին մարդու իրավունքների ու ազատությունների հարգման և պաշտպանության կապակցությամբ հանրային իշխանության պարտականության իրականացման համատեքստում, նշել է, որ այն պետական անվտանգության մաս չի կազմում, այլ ընդհակառակը՝ դիտարկվում է որպես պետության և հասարակության, ինչպես նաև մարդու և քաղաքացու իրավունքների և պարտականությունների պաշտպանվածության վիճակ⁸ :

Այդուհանդերձ, անհրաժեշտ է նկատել, որ՝ եթե *ազգային անվտանգությունը կարելի է բնութագրել* որպես ազգի (որպես մարդկանց պետական-տարածքային համայնքի) առաջադեմ զարգացման և արժանապատիվ կյանքի որակի պաշտպանությունը ներքին և արտաքին վտանգներից (սպառնալիքներից), իսկ *պետական անվտանգությունը*, որպես ներքին և արտաքին վտանգից պետության կենսական կարևոր շահերի պահպանման վիճակ, ապա *սահմանադրական անվտանգությունը*, որպես ներքին և արտաքին վտանգից սահմանադրական կարգի հիմունքների պահպանման վիճակ, որոնք իրենց մեջ ներառում են իրավունքի համակարգի սկզբունքներն ամրագրող Սահմանադրության նորմեր, սահմանադրաիրավական հարաբերությունների սուբյեկտների կարգավիճակի և գործունեության կարևորագույն սկզբունքները, որոնք հնարավորություն են տալիս սահմանել և զարգացնել սահմանադրական օրենսդրության ինստիտուտները և ուղղությունները :

Բացի այդ, սահմանադրական անվտանգությունը ներառում է նաև անվտանգության հարցերը կարգավորող օրենսդրության որակը, անվտանգության ոլորտում իրավակիրառության եղանակները և դրանք ապահովող պետական մարմինների համակարգը : Այստեղից հետևում է, որ սահմանադրական անվտանգությունը և պետական անվտանգությունը հանդիսանում են ընդհանուրի, այն է՝ ազգային անվտանգության մի մասը :

Միաժամանակ, սահմանադրական անվտանգության ապահովման ոլորտում պետության հիմնական խնդիրներն են հանդիսանում օրենսդրության մշակման և ընդունման ընթացքում առաջնահերթության հարցի լուծումը, սահմանադրական օրենքների և այլ նորմատիվ իրավական ակտերի համապատասխանությունը սահմանադրական

կարգի հիմքերին, սահմանադրական կարգի հիմքերը զարգացնող և կոնկրետացնող նորմատիվ ակտերի կատարման նկատմամբ հսկողությունը, դրանց իրացման մեխանիզմների ապահովումը:

Յուրաքանչյուր պետություն ունի իր ազգային շահը, որի տակ նկատի է ունեցվում անձի հավասարակշիռ հետաքրքրությունների համակցություն, հասարակությունը և պետությունը տնտեսական, ներքաղաքական, սոցիալական, միջազգային, տեղեկատվական, զինվորական, սահմանային, բնապահպանական և այլ ոլորտներում: Դրանք կրում են երկարաժամկետ բնույթ և որոշում են հիմնական նպատակները, պետության ներքին և արտաքին քաղաքականության ընթացիկ և ռազմավարական խնդիրները: Յուրաքանչյուր պետություն որոշելով աշխարհում իր տեղը, սեփական ազգային շահերից ելնելով, որոշում է նաև տարբեր պետությունների հետ հարաբերությունների բնույթը: Ինչպես ցույց է տալիս միջազգային փորձը, համամարդկային արժեքների և ժողովրդավարության ինստիտուտների կրող հռչակած պետությունը, ազգային շահն ապահովելու ընթացքում ոչ միշտ է կարողանում պահպանել միջազգային իրավունքի ունիվերսալ նորմերը, որոնցով կարգավորվում են պետությունների փոխհարաբերությունները:

Այս առումով պետության ազգային շահը, հատուկ իրավահարաբերությունների ուժով ունի յուրահատկություն, որն առաջանում է տվյալ պետության գործունեության ընթացքում: Այս դեպքում պետության ազգային անվտանգության օբյեկտն ավելի լայն հասկացություն է: Օբյեկտի դերում ան-

միջականորեն հանդես են գալիս պետությունը և նրա ինստիտուտները՝ քաղաքական և տնտեսական համակարգը, հասարակությունն ամբողջությամբ, պետության տարածքում բնակվող ազգերն ու ազգությունները, առանձին քաղաքացիներ, նրանց սովորույթներն ու սովորությունները, լեզուն, կյանքի դասավորությունը, մշակույթը և հավատքը: Այս առումով պետության ազգային անվտանգության ապահովում նշանակում է սահմանադրական կարգի անձեռնմխելիության, պետության տարածքային ամբողջականության և ինքնիշխանության, քաղաքական, տնտեսական և սոցիալական կայունության, իրավական տարածության միասնականության ապահովումը:

Այսպիսով, ընդհանրացնելով կարելի է կատարել հետևյալ եզրահանգումը. պետության անվտանգությունը՝ որպես քաղաքական կազմակերպության քաղաքական հիմք, անհրաժեշտ է ընկալել որպես ազգային անվտանգության մաս և, միաժամանակ, քաղաքական, տնտեսական, սոցիալական, սահմանադրական և անվտանգության այլ տեսակների համակցություն, որը կոչված է ապահովելու պետության սահմանադրական կարգի անձեռնմխելիությունը, պետության տարածքային ամբողջականությունն ու ինքնիշխանությունը, քաղաքական, տնտեսական և սոցիալական կայունությունը, ինչպես նաև իրավական տարածքի միասնականությունը:

¹ Возжеников А.В. Парадигма национальной безопасности реформирующейся России-М.,2000. С. 48.
² Матрусов Н.Д. О необходимости создания целостной системы национальной безопасности России: основные принципы, подходы, элементы // Безопасность: Информационный сборник. 1996. N3-4. С. 20.
³ Батюшенков В.А. Конституционная ответственность в сфере обеспечения национальной безопасности России: диссертация ... кандидата юридических наук : - М.: 2004. С. 67.
⁴ Աղայան Է.Բ., Արդի հայերենի բազատրական բառարան. Եր.: 1976, էջ 17
⁵ Павленко С.З. Безопасность российского государства как политическая проблема. Дисс. док. наук., М., 1998, С. 94-99.
⁶ Նշվ. աշխ. մեջ, էջ 94-98.
⁷ Шуберт.Т.Э. Национальная безопасность России: конституционно-правовые аспекты: Сравнительно-правовое исследование.-М.: Право и закон. 2001. С. 177.
⁸ Хачатрян А.Г., Конституционная безопасность и вопросы конституционного контроля по защите прав и свобод граждан: закономерности и отклонения, ՀՀ ԳԱԱ, Գիտակրթական միջազգային կենտրոն, Գիտական հոդվածների ժողովածու. - Եր.: 2017. էջ 39:

www.ardadatutyunjournal.com

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Աղայան Է.Բ., Արդի հայերենի բացատրական բառարան. Եր.: 1976, 1115 էջ:
2. Хачагрян А.Г., Конституционная безопасность и вопросы конституционного контроля по защите прав и свобод граждан: закономерности и отклонения, Գիտակրթական միջազգային կենտրոն, ՀՀ ԳԱԱ, Գիտական հոդվածների ժողովածու. - Եր.: 2017. 472 էջ:
3. Багюшенков В.А. Конституционная ответственность в сфере обеспечения национальной безопасности России : диссертация ... кандидата юридических наук: - М.: 2004. 178 стр.
4. Возжеников А.В. Парадигма национальной безопасности реформирующейся России.-М.,2000.438 стр.
5. Матрусов Н.Д. О необходимости создания целостной системы национальной безопасности России: основные принципы, подходы, элементы// Безопасность: Информационный сборник. 1996. N3-4. 222 стр.
6. Павленко С.З. Безопасность российского государства как политическая проблема. Дисс. док. наук., М., 1998, 403 стр.
7. Шуберт.Т.Э. Национальная безопасность России: конституционно-правовые аспекты: Сравнительно-правовое исследование.-М.: Право и закон. 2001. 454 стр.

Տարցի Մնացական
Кандидат юридических наук

РЕЗЮМЕ

*Теоретическо-юридический анализ вопроса отношений
между государственной и конституционной безопасностью*

Эта статья посвящена исследованию вопросов конституционной безопасности и их особенностям. Исходя из объективных качеств, было рассмотрено разделение между государственной безопасностью и конституционной безопасностью, были анализированы их отдельные качества, а также были изучены другие теоретическо-юридические вопросы касающиеся их.

Ключевые слова: конституционная безопасность, национальная безопасности, правовая безопасность, национальный интерес, правовые характеристики.

Sargis Mnatsakanyan
Candidate of Juridical Sciences

SUMMARY

*Conflict issue of state security and constitutional security
Theoretical - juridical analysis*

This article is devoted to the study of issues and peculiarities of constitutional security legal content. Based on objective attitudes the separation of concepts of state security, national security and constitutional security were reviewed, their specific characteristics were analyzed, as well as other questions of theoretical and legal nature were studied.

Key words: State security, constitutional security, national security, national interest, legal characteristics.

Բնագիրը ներկայացվել է 04.03.2019թ.
Ընդունվել է տպագրության 22.03.2019թ.
Հոդվածը երաշխավորել է տպագրության իրավաբանական
գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Խաչատրյանը